

Tilburg University

Meerdimensionale schaarste

van de Klundert, T.C.M.J.

Published in:
Economisch-statistische berichten

Publication date:
1970

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van de Klundert, T. C. M. J. (1970). Meerdimensionale schaarste. *Economisch-statistische berichten*, 55, 215.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Meerdimensionale schaarste

Onvervulde behoeften in de collectieve sfeer kwelen regelmatig ons bestaan. Er wordt geroepen om meer zuivere lucht, kleinere klassen en grotere recreatiemogelijkheden. Daarnaast wordt gewezen op excessen en irrationele ontwikkelingen aan het particuliere-goederenfront. Dit gaat zover dat zelfs de schaarste als allesomvattend fenomeen ter discussie wordt gesteld. Natuurlijk zijn dan inmiddels sociologen aan het woord. Voor de econoom is schaarste, zoals De Galan in *ESB* van 17 september 1969 naar aanleiding van de omstreden rede over de „hoofwaardigheid van onze economische orde” door Van Zuthem opmerkt, een technische term. Het betekent gewoon, dat bij de uitvoering van allerlei plannen met de nevenvoorwaarde van een beperkt middelenbestand rekening moet worden gehouden. Daarmee is de discussie gesloten en gaat ieder weer zijns weegs.

Specialisatie leidt gemakkelijk tot wetenschappelijke arrogantie. Als men een klein stukje van de werkelijkheid intensief bestudeert, duldt men niet gemakkelijk buitenstaanders op het eigen terrein. Ten onrechte, want aan elke abstractie kleeft het gevaar van fixatie op deelaspecten van de werkelijkheid. Een voorbeeld hiervan is het technisch schaarstebegrip van de econoom. Als het om verwezenlijking van allerlei mogelijkheden gaat, spelen niet enkel produktiemiddelen een rol, maar ook diverse instituties als nevenvoorwaarden. Dergelijke instituties bepalen even goed de uitkomst van het proces van goederenvoorziening als de beschikbaarheidsfactoren, al hebben zij niet hetzelfde absolute karakter.

In de economische theorie wordt aan dit probleem af en toe wel aandacht besteed. In dit verband kan men name gedacht worden aan de „isolatie paradox” uit de welvaartseconomie. Hierbij wordt gewezen op het feit, dat het verlangen naar sommige goederen niet voortspuit uit de eigen intrinsieke behoeften, maar uit de consumptie door anderen. In dergelijke gevallen zou er weinig of geen nuts- c.q. welvaartsverlies worden geleden als het goed in kwestie niet zou worden geproduceerd. Het bezwaar, dat men tegen dit soort van beschouwingen kan hebben, is dat

zij te abstract zijn. Er wordt op de mogelijkheid van bepaalde simpele aberraties gewezen, maar daar blijft het meestal bij. Voor een systematische theorie en empirisch onderzoek op het gebied van consumptiepatronen lijkt dan ook de hulp van sociologen onmisbaar.

Een institutionele restrictie van geheel andere aard vormt de financiering van de overheidsuitgaven. Nog onlangs werd het land opgeschrikt door de mededeling, dat de opbrengsten van de BTW fors tegenvallen. Gelukkig zijn er op een dergelijk moment wijze bewindslieden, die een en ander met grote deskundigheid weten te relativiseren. De portemonnaie van de overheid is nu eenmaal van elastiek, zodat de problemen, als het (cijfer-)materiaal het houdt, in de tijd uitgerekt kunnen worden. Structureel gezien, blijft de financiering van de overheidsuitgaven echter een bron van tegenstrijdigheden.

In een vraaggesprek met enkele journalisten (*de Volkskrant*, 14 februari 1970) heeft minister Witteveen er nog eens op gewezen, dat de centrale overheid weinig armslag heeft. De uitgaven mogen terwille van het macro-economisch evenwicht slechts grosso modo met de belastinginkomsten stijgen. De beschikbare ruimte wordt echter voor het grootste gedeelte in beslag genomen door autonome uitgavenstijgingen op grond van eerder verkregen rechten. Er was zelfs een ombuiging van het beleid voor nodig om binnen de gestelde norm van 6% te blijven en dat is 1968 en 1969 nog niet eens gelukt ook. De conclusie ligt dan voor de hand. Er zal verder teruggedrongen moeten worden.

In principe is het natuurlijk mogelijk door additionele belastingheffing extra overheidsuitgaven te financieren. Het

pad van de belastingheffing is evenwel bezaaid met vele obstakels. De progressie is volgens velen al te hoog. Bovendien kan een belasting op inkomens of overschotten in veel gevallen haast even gemakkelijk worden afgewenteld als een omzetbelasting. Prijsmaatregelen snijden misschien op korte termijn enig hout, maar leiden al gauw tot als onhoudbaar ervaren situaties. Bovendien zijn sommige prijzen moeilijk te vangen, zoals de perikelen rond de artsentarieven nog eens illustreren. Kortom, de overheid kan de particuliere uitgaven alleen terugdringen ten koste van prijsstijgingen, die de inflatiespiraal weer kunnen aanwakkeren. Daar komt nog bij, dat door een inflatie ook de koopkracht van de overheid wordt gereduceerd.

De ontwikkeling op korte termijn legt aldus belangrijke beperkingen op aan het structurele uitgavenbeleid. Niet alle wensen kunnen tegelijkertijd worden vervuld. Hier zijn wij terug bij de schaarste als één dimensionaal begrip, waarmee een en ander wel gemakkelijk, maar niet bevredigend kan worden afgedaan. Geen enkel kabinet kan aan de problematiek van de inflatie voorbijgaan. Desondanks maakt het een levensgroot verschil of men zich op de problemen van de korte termijn blind staart, dan wel zoekt naar wegen om de institutionele beperkingen op te heffen. In het laatste geval dient een andere koers te worden gevaren. Er zou gezocht kunnen worden naar een meer gerichte terugdringing van de particuliere bestedingen, waarbij verschijnselen als de bovengenoemde „isolatie paradox” als aanknopingspunten zouden kunnen fungeren. Op korte termijn zijn van een dergelijke heroriëntering geen wonderen te verwachten. Het zou echter een stap kunnen zijn naar een meer rationele inrichting van de samenleving op wat langere termijn.

Het woord „rationeel” zal velen misplaatst in de oren klinken. Als het niveau van de overheidsuitgaven de uitkomst van een politiek compromis is, valt er in deze visie verder geen verstandig woord over te zeggen. Men kan dan hoogstens nagaan hoe compromissen tot stand komen. Zet men echter het postulaat van de volledig soevereine consument op de helling, dan is er heel wat meer mogelijk. Dit verklaart ook de weerstand tegen de aantasting van dit neo-klassieke of, zo men wil, liberale bolwerk.